

СТАНОВИЩЕ

за дисертационен труд на Стефан Далчев – редовен докторант,

на тема

„Интерпретация на клавирните произведения от епохата на Барока през 21 век“

за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“
по професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство

от проф. д-р Ростислав Йовчев – НМА
„Проф. П. Владигеров“

Съвременната епоха поставя все по-належащо важен въпрос в музиката – Каква трябва да бъде убедителната интерпретация на произведения на композитори от епохата на Барока през 21 век? И ако струнните и духови инструменти претърпяват за тези три и повече века помалки, или по-големи изменения, които са обусловени от времевата дистанция, как трябва да погледне на този въпрос съвременния пианист, свикнал да концертира на големия „Стейнуей“, модел D, Бьозендорфер Имperiал, или Фазиоли. Та съвременното пиано въобще не е съществувало като инструмент тогава.

Отношения по тази тема взимат през последния половин век мнозина музиканти, изследователи на епохата на Барока, като се отива и до двете крайности. А изследване, което да бъде извършено не само от музиковед, а и същевременно от действащ музикант на сцената, при това и специалист по конструктивната част на инструментите от миналата епоха (клавесин, орган) поне в България липсва.

Напълно навременно се появява докторантския труд на Стефан Далчев „Интерпретация на клавирните произведения от епохата на Барока през 21 век“. Бих веднага фокусирал вниманието на аудиторията върху първото изречение- „Настоящата дисертация е написана от музикант-изпълнител и е преди всичко за музиканти-изпълнители.“ Стефан Далчев има забележителна биография като музикант-изпълнител, съчетаваща

класическото пиано, с последващо обучение за органист в Бърно и Ваймар (водещи европейски центрове за барокова музика), завършва своята магистратура с фундаментален труд върху интерпретацията на произведенията за орган от Фр. Лист.

Няма да се спирам повече над неговата богата и многопластова творческа биография, която вероятно ще бъде представена от председателя на научното жури. Тя е необходимата основа на сегашния му докторантски труд, който изключително систематично (Далчев е немски възпитаник) излага научните си намерения в увода. Обектът, предметът и целта са представени ясно, без властващите напоследък в нашите научни среди дълги и безмислено увъртани умотворения с цел да се формира „научен“ подход. Реално в целта на доктората на Далчев се сумират и обекта и предмета- „да спомогне при „запълване огромна празнина и практическа нужда по отношение на съществуващата и функционираща музикално-дидактическа литература в България“. Въпреки че това изречение е цитат от друга, също така фундаментална книга, в случая той е напълно приложим и тук. В този контекст са набелязани и задачите, прекрасно формулирани и систематизирани, като аз искам да наблегна над научната хипотеза, която излага Далчев- „....да се помогне на онези изпълнители, които биха желали да възприемат интерпретацията от една друга гледна точка.“ Особено за България, тази „друга гледна точка“ е крайно необходима, защото тя произтича от детайлен анализ на традициите на епохата, които налагат съответните принципи в изкуството. Това е време на строга взаимосвързаност на процесите в живота и изкуството и Стефан Далчев притежава задълбочените знания и най-важното- ЖЕЛАНИЕТО да разкрие на българското музикантство познанията си за в една сфера на музиката, за която отдавна е бил подготвен.

Същностното развитие на докторантския труд започва с логично представяне на думата “Klavier” и всички разнообразни инструменти от епохата на Барока, които влизат в състава ѝ. С присъщия си ясен и ненатруфен стил на изказ, докторантът извежда най-главната особеност от характеристиката на инструментариума, а именно- различните принципи на звукоизвличане и оттам на интерпретация, която „е в пряка връзка с характера на бароковата музика, с нейната същност.“ (цитат).

В следващата глава, Далчев преминава от външната страна на бароковата клавирна музика (инструментариума) към същината на изказа,

на експресивната изразност, пряко свързана с една дисциплина, преподавана в тогавашните университети, а именно реториката. Неразривната връзка между нея и музиката е обяснена с ясни примери на фразировъчно ниво, включващи т.наречените „добри“ и „лоши“ тонове, които съставляват същината на бароковата прозодия. Изключително важен за съвременния музикант, който възприема често пъти темпото като вътрешен емоционален подтик, без да се съобразява с числовия показател на ритъма, изписан в началото на творбата е анализът на темпата в епохата на барока (а и не само там) и обусловеността му от знаменателя на числото. (по-дългата нотна стойност означава по-бавно и обратно). При това, докторантът веднага прави уговорката, че „обозначено с думи темпо може да се появи една особеност – знаменателят да показва само характера на музиката: при голямо число – лек и обратно.“ (цитат). Базирайки се на теорията на Кирнбергер, трудът засяга важните моменти на групиране на тактовите размери, триола и триплиране и като цяло важната роля на ритъма при цялостната характеристика на бароковата музика. Далчев завършва тази част с обобщение- „Бароковата музика е музиката на речта. Пресъздавайки човешкия говор във всичките му аспекти, тя е силно артикулирана; понеже не е безмензурна, а оразмерена, претворява думите във формата на лирика“ (цитат)

Особена ценност на доктората намирам и във встъпителните думи към всеки нов раздел, като по този начин, читателят е ориентиран какво същностно да търси сред редицата обяснения, които за музиканта на 21 век могат да изглеждат странни и непонятни. „Идеалът на бароковия музикант е яснота по отношение на звук и форма.“, какво по-ясно и насочващо към следващите точки, отнасящи се към артикулацията и свързаните с нея темпо, ритъм, фразирание, апликатура и орнаментика. Без да навлиза в прекалени подробности, изследването ясно разграничава националните особености, които различават начина на изпълнение на тази и в днешни времена и в по-нови стилове negliжирана част от изпълнение на нотната фактура. В приложените изводи към втора глава, бих фокусирал важната разлика между буквалното изписване и особеностите на тълкуване на бароковата музика, или както авторът изяснява „Реално вътрешната валидност на нотите не може да се запише в партитурата“, (цитат). С това заключение, авторът поставя акцента върху различието в интерпретацията на бароковата музика, сравнена с по-новите и особено най-новите епохи,

където не само метрономното означение на автора е императив, но дори и времетраенето в секунди. Тези констатации са не само необходими, но и задължителни в днешно време и особено за най-младото поколение музиканти, които се налага да търсят същината на тази отдалечена във времето музика в традициите на вековете, когато е била създадена.

Като най-важна глава на доктората, третата има за база значимата изпълнителска дейност на Стефан Далчев, като органист и клавесинист, който я съчетава със висока си компетентност по отношение на интерпретаторските изисквания на Бароковия стил. По познатия от началото досега начин, докторантът обхваща базисното понятие за интретация и го позиционира във времева проекция. Откритите три етапа- до Френската революция, след нея (с акцент на романтичната епоха) и след Втората световна война задават всъщност въпросите пред съвременния изпълнител от 21 век. Кой вид интерпретация да се избере- исторически вярната на оригинала, или тази, която носи „изразните средства на деня“. Това всъщност е и основния въпрос на доктората, на който Стефан Далчев отговаря като един истински артист- без да налага своята воля на читателя (потенциален изпълнител). Той откроява важния философски въпрос, засягащ изкуството през всички времена- *дали думата развитие, която се възприема „интуитивно“ за усъвършенстване, е подходяща в музикалното изкуство*“ (а аз бих допълнил в изкуството въобще). Напълно приемам и адмиравам извода на докторанта – „ *В музиката не може да се говори за развитие, тоест усъвършенстване. В тоновото изкуство се наблюдава промяна, изменение на вкуса,.....*“. „*Разглеждането на музикалното изкуство от пиедестала на днешните разбирания води до грешни изводи, атрофира и чувството на респект към композитора.*“ (*цитати*). С вниманието си към тези фундаментални проблеми, текстът на доктората придобива допълнителна значимост- т.е.- издига се от едно все пак частично изследване на изпълнителските проблеми на една епоха и утвърждава свободната и лишена от каквато и да било закостеняла едностранчивост мисъл на докторанта за ролята на истинския интерпретатор като дълбок тълкувател в днешната за съжаление все повече „ерзатц“ епоха.

Следващите редове от доктората потвърждават свободата на интерпретатора- ролята на Уртекста, както и на противопоставянето на романтична и историческа интерпретация не трябва да се преувеличава.

„Коректор трябва да е познаването същността на бароковата музика.“ (цитат).

Важен плюс на доктората е обстоятелството, че неговият автор ВИАНАГИ изхожда от логиката при обяснението на базисни интерпретаторски задачи. В подглава 3.4., Стефан Далчев се спира на детайли от тълкуването на Бахови органни съчинения, с желанието да покаже пример на крайности при „историческата, вярна на оригинала интерпретация“. На въпроса, произлязъл от практиката на концертиралия органист- „Имал ли е органистът регистрант (асистент) при публично изпълнение“ в онази епоха, Далчев отговаря с много примери от различната традиция в органовата музика в западноевропейските страни като намира отговора ясно и точно: „Би било добре, ако решението не се вземе априори, а на база логиката.“ По същия начин, той решава въпроса със смяната на мануалите- всичко трябва да е съобразено с особеностите на „произведението, с неговата конструкция и логика.“

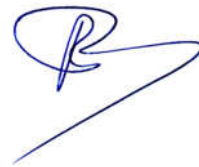
Изводите, както и заключението на дисертационния труд обобщават всички частични изводи, направени до този момент, като не само синтезират както библиографската база с личностния принос на докторанта, но отправят поглед и към бъдещето. Свободата, която Стефан Далчев оставя пред тълкувателя на бароковата музика, е всъщност свобода, базирана на най-детайлното познаване на нейните принципи и логичното ѝ систематично излагане в настоящия текст. Напълно се съгласявам с приносите, които носи подобна тема, разработена по блестящ начин и мисля, че този докторат „се явява един напълно нов подход в България при разглеждане епохата на барока.“

Публикациите, които придружават научния труд са напълно в изискванията на ЗРАСРБ, концертната дейност на докторанта по време на разработката на текста е значителна, като ми се иска тя да не остава изолирана. Концертната дейност на Стефан Далчев обхваща няколко десетилетия, не само в България, но и в най-престижни световни центрове и е добре тя да бъде също така придружаваша този фундаментален труд, който несъмнено е плод на тази дългогодишна сценична кариера.

Единственото ми пожелание е към ръководството на ЮЗУ, висшето учебно заведение, чиито студенти имат щастието да се обучават от капацитет като Далчев- нека се намерят средства, този така ценен научен

текст да бъде издаден като книга, която с уникалния си характер може да бъде гордост за всяко българско издателство.

След всичко казано дотук, следва и логичната ми препоръка към уважаемото научно жури да присъди на **СТЕФАН БОРИСОВ ДАЛЧЕВ** научната и образователна степен „ДОКТОР“ по професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство.

София, 13 януари 2019 г.

проф. д-р Ростислав Йовчев